

KIKERO'ren Eskutitzak

*Etxebarria'tar Juan Anjel'ek
Lateratik euskeratuta*

VERDES

Ref. 100002

Ptas. ....

KIKERO'ren ESKUTITZAK

■

Etxebarria'tar Juan Anjel'ek
Lateratik euskeratuta

•*Durate et vosmet rebus servate secundis*•

(Vergilius)

EUSKALDUN NAIGABETUAI:

Euskaldun gaztedi gorputzez eder.

Euskaldun gizadi biotzez andi.

Euskaldun gorputzak oiñazez gorri.

Euskaldun gogoak uste onez ler.

ZERTZELADAK

M. T. Kikero Arpino 'n jaio zan Jesukristo' ren aurreko 107-garren urtean ta 43-garrenean il. Ainbat idatzi eban itz-lauz eta dirudie-nez itz-neurtuz ere bai. Ontan erdizkakoa bere, oztaz ozta iritxi ei eban erdi-mailla. Españolen Cervantes' en antzeratsu. Izlari bikaiña ta idazle apaiña. Gurean itzetan apain-aberats-jatorra danari Kikero'k baiño obeto egiten dau berbetan esaten yako. Lenagoko garaietan Oiartzun'go Mendiburu'ri Kikero euskalduna esana eutsoen.

Gure artean Mogel'ek euskeratu ebazan antxiña bere zenbait zati. Ikus: «Peru Abarka» (F. Elosua, Durango).

Geroago Ametzaga'tar Bingen'ek Euzko Gogoan «Adiskidetasuna» deritxon alkarrizketa ederki emon euskun. Neuk «Zartzaroa» deritxona daukat guztiz euskeratuta. Dirurik ezaz illunpean dago. Iñoiz sos naiko eskuratu ta gure giroa paketu ezkeru argitara atarateko gertu.

Bitartean or doatzuz bere eskutitz gitxi batzuk. Txasta egizu aren itz ederra ta gogo zabala.

Kikero
(Rafael'en marrazkia)

OLDOZKETAN

Ez dogu Kikero izlari ta idazle lez artuko. Urrengo baten, aren idaz-lanei buruzko saio bat antolatuko dogu. Bego lan ori garai obeago baterako. Gaurkoan aren bizitzan sakondu barik, aren itz batzuetan oiñarria arturik emon dagiogun gain-begiratu bat gure euskal-bizitzari...

«Honestissime viximus, floruimus» — «Zintzo-zintzoro bizi izan gara, gallendu egin gara». Bai orixe! Gure erria gizarte-arazoetan eta oso garai egon ta Europa'ko erri andietako gizon argiak guri begira. Ainitzen ikas-gai ta azter-gai izan gara!

«Non vitium nostrum, sed virtus nos afflixit.» — Gure akatsak ez, gure on-izateak atsekabetzen gaitu». Ziur-ziur, euskaldunak ez gagoz onen zapalduta gure akatsakaitik, gure on uts izategaitik baiño. Lar bigun izaten gara gure alboko min-pozoidunekin. «Kristaukiro minza» ta guk, lelook, amor emon.

«Peccatum est nullum, nisi quod non una animam cum ornamentis amissimus» — Ez dogu pekaturik, apaingarriakaz batera, euskal-goa galdu ez izana izan ezik... «Jakiña, gogojantzi apaingarri berogarriak galdu doguz eta gure euskal-goa miñetan eta ikarragarritzko oiñazeetan... Gogoa alderrai ta deslai darabilgu aspaldion. Zer egingo? Gogoa galtzeko ez ba'gagoz, birrartu dagiguzan lenbaitlen gogoaren apaingarri-berogarri ta gordegarriak. Jantzi dagigun bai arin gure gogoa dagokion eraz, eroso ta bear dan lez egon daiten. Segi, segi gure bizi-moduari; ez egin kasurik atsoen esaneri...

«Sed si hoc fuit liberis nostris gratius, nos vivere, cetera, quamquam ferenda non sunt, feramus.» «Alabaiña, gure ondorengoei gu bizirik egotea atsegin ba'yake, jasan dagiguzan enparauak, jasanbearrekoak izan ez arren.»

Neke-oiñazeetan, izen ona galduaz eta buru-jabetasuna lurperatuaz ba'da be, bizirik jarraitzea opa izango dabe gure semeen semeak eta aurrera...

«Atqui ego, qui te confirmo, ipse me non possum» — «Zu poztu naiez nabilkizu ta neure burua ezin.» Agur anai maitea, zu poztu ta sendotu guraz idatzi dot; neu, barriz, bea jota egoten naz ainitzetan. Euki nagizu gogoan atzeraldi-egun latzetan eta esango al dautsogu alkarrri, egunen baten, «Haec dies quam fecit Dominus, exultemus et laetemur in ea» — Au da Jaunak damoskun eguna; egin dagigun jauzi ta irrintzi...

Anartean, ekin ta bizi...

Euskeratzailleak.

(ad fam., V, 6)

Scr. Romae, anno 692/62

M. T. CICERO S. D. P. SESTIO L. F. PROQ.

[1] Cum ad me Decius librarius venisset egissetque mecum ut operam darem ne tibi hoc tempore succederetur, quamquam illum hominem frugi et tibi amicum existimabam, tamen, quod memoria tenebam cuius modi ad me litteras antea misisses, non satis credidi homini prudenti tam valde esse mutatam voluntatem tuam. Sed, posteaquam et Cornelia tua Terentiam convenit et ego cum Q. Cornelio locutus sum, adhibui diligentiam, quotienscumque senatus fuit, ut adessem, plurimumque in eo negotio habui ut Q. Fufium, tribunum plebis, et ceteros, ad quos tu scripseras, cogere potius mihi credere quam tuis litteris. Omnino res tota in mensem Ianuarium reiecta erat, sed facile obtinebatur.

Erroma'n 692-garren urtean

M. T. KIKERO'K P. SESTI LUZI'REN SEME, KUESTOR-ORDEZKOARI AGUR:

Dezi idazlaria nigana etorri ta ekin ta ekin ari yatan oraingo sasoian zure ordezkorik jarri ez daiten alegindu neinten. Zintzotzat eta zure adizkidetzat ba'neban ere gizona, zelan bialdu zeustan len eskutiz bat gogoratuta, ez neutson asko siñistu olako gizon zentzundunari noragiño aldatu zan zure borondatea. Alan be, zure Kornelia Terentzia'gaz batu ta neuk K. Korneli'gaz berba egin neban. Arrezkero, batzarra izan dan bakoitzean bertan egoten saiatu naz ta lanak izan ditut K. Phuphi ta idatzi dautsezun besteak zure idazkiei baiño geiago nire esanai siñismen andiagoa emon egioen. Arazo guzti au urtarrillerako itxia izan zan, baiña errez lortu neban nirea.

[2] Ego tua gratulatione commotus, quod ad me pridem scripseras velle te bene venire, quod de Crasso domum emissem, emi eam ipsam domum quinquies tricis aliquanto post tuam gratulationem. Itaque nunc me scito tantum habere aeris alieni, ut cupiam coniurare, si quisquam recipiat; sed partim odio inducti me excludunt et aperte vindicem coniurationis oderunt, partim non credunt et a me insidias metuunt nec putant ei nummos deesse posse, qui ex obsidione feneratores exemerit omnes. Semissibus magna copia est; ego autem meis rebus gestis hoc sum adsecutus, ut bonum nomen existimer.

[3] Domum tuam atque aedificationem omnem perspexi et vehementer probavi. Antonium, etsi eius in me officia omnes desiderant, tamen in senatu gravissime ac diligentissime defendi senatumque vehementer oratione mea atque auctoritate commovi. Tu ad me velim litteras crebrius mittas.

Zure zorion-itzak ikutu egin ninduen, esaten bai zeustan ongi egin nebala Kraso'ri etxea erosi-az. Bai erosi neban iru milloe ta erdi sester-tziotan, zuk idazti ta gerotxuago. Onezkero, jakin bear dozu, ainbesteko zorretan nagoala, matxinadan sartuko nintzake nork artu ba'lego. Batzuk gorrotoarren alde bat itxiten nabe ta matxinadaren erauzle lez gorrotau ere bai. Beste batzuk ez dabe siñistuten ta nire aldetiko lakioen bildur dira ta ez yake buruan sartzen diru-emolle guztiak arriskutik atara dauzanari dirua peitu leikiola. Illeko euneko erdian zenbat gura dot; neuk, barriz, nire gauzak egin ta gero auxe lortu dot: izen onaren maite izatea.

Zure etxea ta zer guztiak ikusiak ditut eta atsegin dot biziro. Gogorki ta arduraz aldeztu dot Antoni batzarrean, nirekiko alan-olan jakatu dauala guztiak ikusi arren, eta batzarkideak nire itzaldiaz eta aginteagaz ederki ikutu ditut. Gura neunke sarriago idatziko ba'zeust.

(ad fam., XIV, 4)

Scr. Brundisi, anno 696/58

*TULLIUS S. D. TERENTIAE ET TULLIAE
ET CICERONI SUIS*

[1] Ego minus saepe ad vos do litteras quam possum, propterea quod cum omnia mihi tempora sunt misera, tum vero, cum aut scribo ad vos aut vestras lego, conficior lacrimis sic, ut ferre non possim. Quod utinan minus vitae cupidi fuissemus! certe nihil aut non multum in vita mali vidissemus. Quod si nos ad aliquam alicuius commodi aliquando recuperandi spem fortuna reservavit, minus est erratum a nobis; si haec mala fixa sunt, ego vero te quam primum, mea vita, cupio videre et in tuo complexu emori, quoniam neque dii, quos tu castissime coluisti, neque homines, quibus ego semper servi, nobis gratiam rettulerunt.

Brundisi'n, 696-garren urtean

*TULIO'K BERE TERENTZIA, TULIA TA
KIKERO'RI AGUR*

Al dodan baiño gitxiago idazten dautsuet. Zergaitik? Une guztiak niretzat itunak izanda ere, zuoi eskutitzak egin edo zuengandikoak irakur-orduan, batez be, eroan eziñeko moduan negarmiñez aurkitu oi nazalako. Ain bizi-zaleak izan ez ba'giña! Egiaz, ez genduan ezer txarrik, askorik ez beintzat, ikusi bearko.

Zoriak iñoiz nire ondasunen zatiren bat eskuratzeko itxaropenik emongo ba'leuskit, gaitz erdi! Ezbearrok itzuri-eziñak ba'dira, ene kutuna, lenbaitlen nai zaitut ikusi ta zure besoetan iltzea opa dot. Jainkoak, zintzoki gurtu dozuzanok, eta gizonak, neuk beti serbi arren, ez dauskue esker onik erakutsi.

[2] Nos Brundisi apud M. Laenium Flac-
cum dies XII fuimus, virum optimum; qui
periculum fortunarum et capitis sui prae mea
salute neglexit neque legis improbissimae poena
deductus est, quo minus hospitii et amicitiae
ius officiumque praestaret. Huic utinam ali-
quando gratiam referre possimus; Habebimus
quidem semper. [3] Brundisio profecti su-
mus pridie Kal. Mai.: per Macedoniam Cyzicum
petebamus.

O me perditum! o afflictum! Quid enim?
rogem te ut venias? mulierem aegram et animo
confectam. Non rogem? Sine te igitur sim?
Opinor, sic agam. Si est spes reditus nostri, eam
confirmes et rem adiuves; sin, ut ego metuo,
transactum est, quoquo modo potes, ad me fac
venias. Unum hoc scito: si te habebo, non mihi
videbor plane perisse. Sed quid Tulliola mea
fiet? Iam id vos videte. Mihi deest consilium.
Sed certe, quoquo modo se res habebit, illius
misellae et matrimonio et famae servendum
est. Quid? Cicero meus quid aget? Iste vero sit
in sinu semper et complexu meo. Non queo plu-

2. Brundisi'n 13-garren egunean egon nin-
tzan, M. Leni Flako gizon bikaiñaren etxean.
Nigaitik bere ondasunai ta erritar biziari jara-
monik egin barik, lege gogor a gorabera, arrotz
eta adizkidetzat artu ninduan. Inoiz eskerrak
emon al ba'neuskioz! Beti ere eskertsu nago-
kio. Jorraillaren 30-garrenean urten nintzan
Brundisi'tik eta, Makedoni'n zear, Kisiko'rantza
noa orain.

Ene gizajoa! Ene errukarria! Gaixorik eta
naigabepean zagozala, etortzeko esango al daut-
sut, andra? Ezetz? Zu barik egon bear beraz?
Orretara nago. Nire itzultzearen itxaropenik
ba'lego, sendotu nagizu orretan ta lagun egida-
zu. Ezezkoan, orretxen bildur naz, etorri niga-
na, zelan edo alan. Zugaz egon ezkeru, ez yat
irudituko guztiz il nazala: ontaz ziur egon. Ta,
gure Tuli txikia? Zeuk ikusi. Nik neuk, ez da-
kit zer egin. Dana-dala, gizajoaren eskontza
ta izen onari begiratu bear, bai orixe! Nire Ki-
kero laztanak zer egingo? Egon daitela beti nire
ondoan ta babespean. Ezin dot ezer geiago idat-

ra iam scribere. Impedit maeror. Tu quid egeris, nescio: utrum aliquid teneas an, quod me tuo, plane sis spoliata.

[4] Pisonem, ut scribis, spero fore semper nostrum. De familia liberata nihil est quod te moveat. Primum, tuis ita promissum est, te facturam esse, ut quisque esset meritus. Est autem in officio adhuc Orpheus, praeterea magno opere nemo. Ceterorum servorum ea causa est, ut, si res a nobis abisset, liberti nostri essent, si obtinere potuissent; sin ad nos pertineret, servirent, praeterquam oppido pauci.

[5] Sed haec minora sunt. Tu quod me hortaris ut animo sim magno et spem habeam recuperandae salutis, id velim sit eiusmodi, ut recte sperare possimus. Nunc miser quando tuas iam litteras accipiam? quis ad me perferet? quas ego expectassem Brundisi, si esset licitum per nautas, qui tempestatem praetermittere noluerunt. Quod reliquum est, sustenta te, mea Terentia, ut potes. Honestissime viximus, floruimus. Non vitium nostrum, sed virtus nos

zi; itunak lotzen nau. Ez dakit zuk zer egingo dozun; ezer gordetzen dozu ala, susmo dodanez, danaz gabetu zaitue?

4. Diñostasunez, Pison beti gurekin daukakegu. Morroien azkatasunagaitik ez kezkatu. Lenen ta bein, zureai agindu yakenez.

Orpheo oraindik gerturik daukagu. Berau ezik, iñor ez, esateko moduan beintzat. Beste otseñen arazoa olan da: ondasunak galtzen ba'doguz, azke daitekez, orretarako gai ba'dira. Gorde al ba'doguz, begoz otseintzan, gitxi arren.

5. Gauzok, baiña, utsak dira. Gogotsu ta osasuntsu jarraitzeko adoretzen nozu. Itxaron dagigun olan; orixe gura neuke. Noiz artu bear dot zure eskutitza, gaixo onek? Nork ekarriko daust? Brundisi'n zain egongo nintzan, itsasgizonak orretarako bidea emon ezkerero. Baiña, ez eben eretia galdu gura izan. Amaitzeko, cutsi gogor, ene Terentzia, al bestean. Zintzoro bizi gara ta oparo. Gure okerrak ez, zuzentasunak

afflixit. Peccatum est nullum, nisi quod non una animam cum ornamentis amisimus; sed si hoc fuit liberis nostris gratius, nos vivere, cetera, quamquam ferenda non sunt, feramus. Atqui ego, qui te confirmo, ipse me non possum.

[6] Clodium Philhetaerum, quod valetudine oculorum impediabatur, hominem fidelem, remisi. Sallustius officio vincit omnes. Pescennius est perbenevolus nobis, quem semper spero tui fore observantem. Sicca dixerat se mecum fore, sed Brundisio discessit. Cura, quoad potes, ut valeas; et sic existimes, me vehementius tua miseria quam mea commoveri. Mea Terentia, fidissima atque optima uxor, et mea carissima filiola et spes reliqua nostra, Cicero, valete. Pridie Kal. Mai. Brundisio.

galdu gaitu. Onetan ez dogu akatsik; ohoreagaz batera bizia galdu ez dogunean! Gure semeai gu bizirik egotea atsegin ba'yake, jasan dagiguzan enparauak, jasatekoak ez diran arren. Orra ni zu sendotu guraz, eta neure burua ezin.

6. Klodi Phileto, gizon zintzoa bera, azke itxi dot, begietako gaixoak jota egoan-da. Sallusti, arduraz nagusi. Peskeni, barriz, txito biotz-bera da enegana. Zugaz ere bai, mentsu izango dalakoa daukat. Sika'k nigaz izango zala agindu eustan, baiña Brundisi'tik joan da. Zure neurrian, egizu alegiña bizkor egoteko. Egiaz, zure zoritxarrak nireak baiña larritzenago nabe. Terentzia nirea, emazte leial eta ona, ene alabatu kutuna, ta itxoropen bakarra zaitudan Kikero ori, agur. Brundisi'n Maiatzaren lenengoan.

(ad Attic., V, 16)

Scr. in itinere, anno 703/51

CICERO ATTICO SAL.

[1] Etsi in ipso itinere et via discedebant publicanorum tabellarii et eramus in cursu, tamen surripiendum aliquid putavi spatii, ne me immemorem mandati tui putares: itaque subsecidi in ipsa via, dum haec, quae longiorem desiderant orationem, summatim tibi perscriberem.

[2] Maxima exspectatione in perditam et plane eversam in perpetuum provinciam nos venisse scito pridie K. Sextiles, moratos triduum Laodiceae; triduum Apameae; totidem dies Synnade. Audivimus nihil aliud nisi imperata *epikephalaia* solvere non posse, *onas* omnium venditas, civitatum gemitus, ploratus, monstra quaedam non hominis, sed ferae nescio cuius immanis. Quid quaeris? taedet omnino eos vitae.

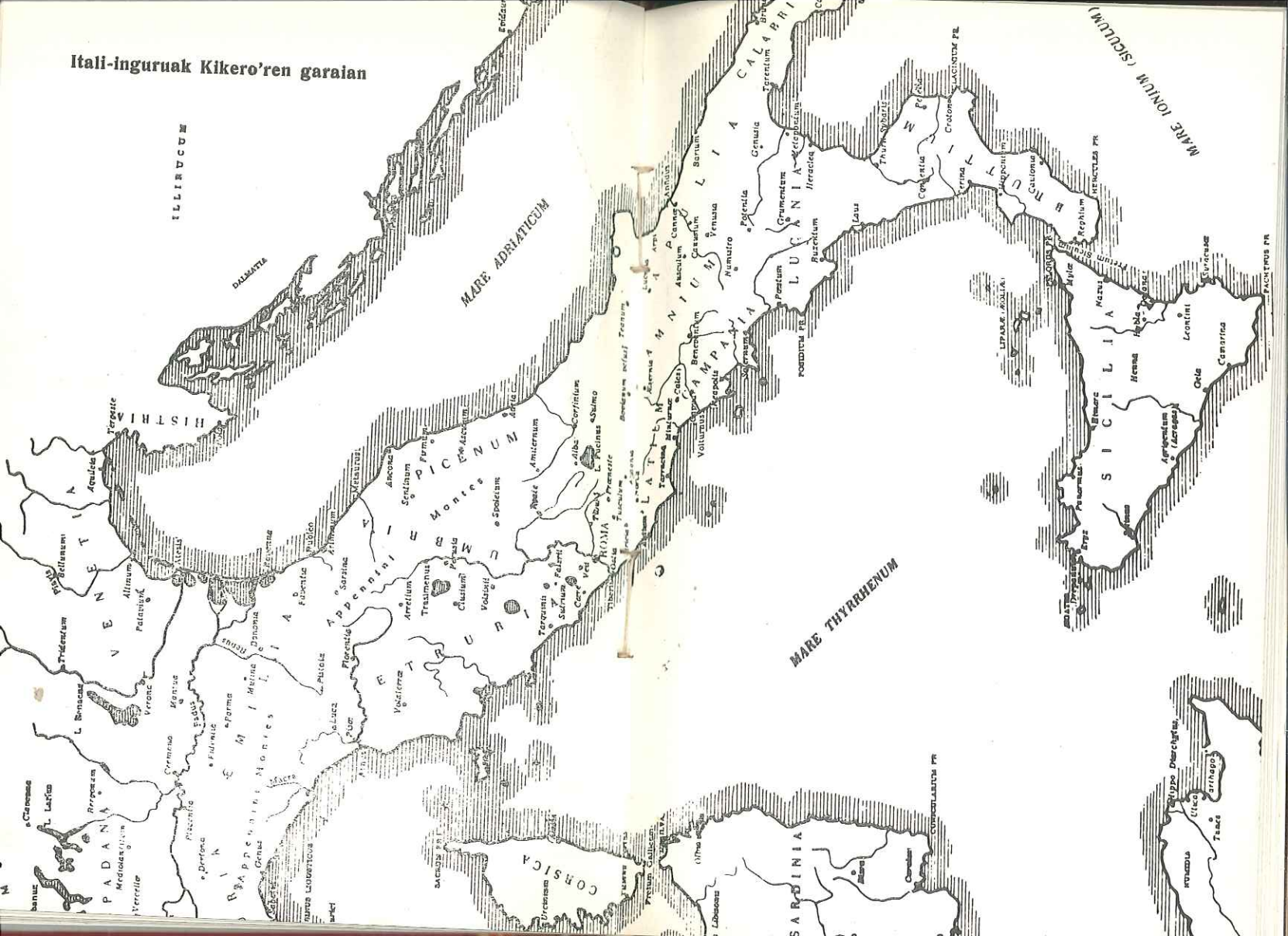
Bidean egiña, 703/51 urtean

KIKERO'K ATIKO'RI AGUR

Bidean bertan publikanoen gutunlariak alde egin ba'eben be, bidez ginjoazala, astiune bat artu bear nebala iruditu yatan, zugaz aztuta nengoala uste ez zengian. Olan dala, bidean bertan gelditu ta berbaldi luzeagoa eskatzen daberen gauzok andika idatzi dautzudaz.

Jakin bear dozu, garagarrillaren 31-garrean, zer ikusiko gogoetan alderdi galdu ta betiko urrundutako onetara etorria naz. Iru egunez Laodikea'n gelditu, beste iru Apamea'n eta beste orrenbeste Sinade'n. Entzun genduan nerberarekiko zergak baiño ezin ebezala ordaindu, ondasun guztiak salduta eukezala; uriak negarrez, aiotsez; gizon ez dan baten, ez dakit zelako pizti txarra ete, geiegizkeriak. Zer nai dozu? Bizitzaz asperturik dituzu guztiz.

Itali-inguruak Kikero'ren garaian

ITALIA

DALMATIA

MARE ADRIATICUM

MARE TYRRENUM

MARE IONIUM SICILIAM

ISTRIA

VENETIA

EMILIA

APPENNINUS

UMBRIA

CAMPANIA

LUCANIA

APENNINUS

UMBRIA

CAMPANIA

LUCANIA

SICILIA

SARDEGNA

BRUTTIUM

APENNINUS

UMBRIA

CAMPANIA

LUCANIA

SICILIA

SARDEGNA

BRUTTIUM

APENNINUS

UMBRIA

CAMPANIA

LUCANIA

SICILIA

SARDEGNA

BRUTTIUM

APENNINUS

UMBRIA

CAMPANIA

LUCANIA

SICILIA

SARDEGNA

BRUTTIUM

APENNINUS

UMBRIA

CAMPANIA

LUCANIA

SICILIA

SARDEGNA

BRUTTIUM

[3] Levantur tamen miserae civitates, quod nullus fit sumptus in nos neque in legatos neque in quaestorem neque in quemquam. Scito non modo nos foenum aut quod lege Iulia dari solet non accipere, sed ne ligna quidem; nec praeter quattuor lectos et tectum quemquam accipere quicquam; multis locis ne tectum quidem, et in tabernaculo manere plerumque. Itaque incredibilem in modum concursus fiunt ex agris, ex vicis, ex domibus omnibus; mehercule iam adventu nostro reviviscunt: iustitia, abstinentia, clementia tui Ciceronis opiniones omnium superavit.

[4] Appius, ut audivit nos venire, in ultimam provinciam se coniecit, Tarsum usque; ibi forum agit. De Partho silentium est, sed tamen concisos equites nostros a barbaris nuntiabant ii, qui veniebant. Bibulus ne cogitabat quidem etiam nunc in provinciam suam accedere; id autem facere ob eam causam dicebant, quod tardius vellet decedere. Nos in castra properabamus, quae aberant bidui.

Ala ere, iri kaskarrok burua altxatuxe dabe, ez neugaz, ordezkariakaz, kuestoragaz ezta iñogaz bere ezetariko gasturik egiten ez dalako. Garagarra ta lege Juliak emoten dauana ez ezik, egurra ere ez dogu jaso. Iñork ez dau ezer onartzen, lau oge ta aterpe bat izan ezik. Leku askotan oatzea ere ez ta txabolan lotu geien bat. Orregaitik, soloetatik, baserrietatik eta etxe guztietatik sekulako jendetza batzen yaku. Gure etorreraz bizkortuxe dira, ala Jainkoa! Zure Kikero'ren zuzentasunak, zabaltasunak eta errukiak guztien ustekundeaz gain egin dau.

Api gu gatozala entzun orduko lurralde-azkeneraiño etorri zan, Tarso'raiño. Bertan auzitegia darabil berak. Partoetzaz itzik ez; etozanak esaten ebenetik gure zaldunak barbaroak erasoak izan ziran. Bibul'ek pentsa bere ez bere erri-alderaiño urreratzen ziranik oraingo onetan. Alik eta beranduen andik urten gura ebalako egiten ei eban orlan. Guk, gure aldetik etxoletara artu genduan, egun biko bidean ziran-ta.

(ad fam., XIV, 12)

Scr. Brundisi, anno 706/48

M. T. CICERO TERENTIAE S. D.

Quod nos in Italiam salvos venisse gaudes, perpetuo gaudeas velim. Sed perturbati dolore animi magnisque iniuriis metuo ne id consilii ceperimus, quod non facile explicare possimus. Quare, quantum potes, adiuva. Quid autem possis, mihi in mentem non venit. In viam quod te des hoc tempore nihil est; et longum est iter et non tutum, et non video quid prodesse possis, si veneris. Vale. Pridie Nonas Novemb. Brundisio.

Brundisi'tik, 706-garren urtean

M. T. KIKERO'K TERENTZIA'RI AGUR

Itali'ra onez eldu nazala-ta pozik zagoz? Betti ere pozik egongo al zara! Alabaiña, gogoz mindurik eta bidegabe andiak bearturik, bildur naz bete ezingo dodan erabagia artu ete dozun. Orregaitik, al dozun neurrian, lagun egidazu. Zertan, baiña, ez yat bururatzen. Oraingo sa-soian bideari ekiteko ez dozu ziorik; bidea, barriz, luzea ta babes-gabekoa dozu ta ez dot ikusten zelako lagungarria ekarri zeinken, etorri ez-kero. Agur. Brundisi'tik zemendiaren laugarre-nean.

(ad fam., XIV, 23)

Scr. Brudisi, anno 707/47

M. T. CICERO TERENTIAE S. D.

Si vales, bene est: valeo. Redditae mihi tandem sunt a Caesare litterae satis liberales; et ipse opinione celerius venturus esse dicitur. Cui utrum obviam procedam an hic eum exspectem, cum constituero, faciam te certiolem. Tabellarios mihi velim quam primum remittas. Valetudinem tuam cura diligenter. Vale. Pridie Idus Sext.

Brundisi'n, 707-garren urtean

M. T. KIKERO'K TERENTZIA'RI AGUR

Ondo ba'zagoz, poztuten naz; neu bere bai, ondo. Azkenean, Kesar'ek eskutitz atsegiña bialdu daust; uste baiño ariñago etorriko ei da. Bidera urten ala emen itxarongo ete dautsodan, erabagita gero jakiñaraziko dautsut. Gutunlariak lenbaitlen bialdu egidazuz, arren. Zaindu osasun ori. Agur. Garagarrillak 14.

(ad fam., XIV, 20)

Scr. in Venusino, anno 707/47

M. T. CICERO TERENTIAE SUAE S. D.

In Tusculanum nos venturos putamus aut Nonis aut postridie. Ibi fac ut sint omnia parata. Plures enim fortasse nobiscum erunt et, ut arbitror, diutius ibi commorabimur. Labrum, si in balneo non est, ut sit. Item cetera quae sunt ad victum et ad valetudinem necessaria. Vale. Kal. Octobr. de Venusino.

Benusi'n 707-garren urtean

M. T. KIKERO'K TERENTZIA'RI AGUR

Tuskulano-enera 7-garrenean edo biaramonean joateko ustetan nago. Egizu alegiña, bertan dana gerturik egon daiten. Bearbada, beste batzuk ere gugaz batuko dira, ta uste dodanez, luzarotxo geratuko gara bertan. Ur-ontzia garbategian ez ba'dago, dagoala. Beste janari ta osasungarri bearrezkoak ere, bardin. Agur. Benusi'tik urriaren lenengoan.

EPIKEPHALAIÁ.—(Gerkerazko i t z a)
Norbera-bakoitzaren zergak.

FORUM AGERE.—Auzitegia erabilli, zuzentza egiteko.

LABRUM, I.—Ur-ontzi, garbiketak-eta egiteko. Baita bustialdiak artzeko ere.

LEX JULIA.—Ortik arroztegia, janaria-ta jaso al izan eben.

TABELLARIUS, II.—Gutunlariak eskutitzak-eta batengandik beste batengana eroaten zituen morroiak.

A

adiuvo, as, are, lagundu.
 aeger, gra, um, gaixorik.
 affligo, is, ere, atsekabetu.
 aliquando, noizbait.
 amicitia, ae, adizkidetasun.
 amitto, is, ere, galdu.
 arbitror, aris, ari, uste izan.
 atqui, alaz ere.
 aut, edo.

B

balneum, ii, garbitegi.
 benevolus, a, um, biotz-bera; on-bera.

C

caput, itis, buru.
 castissime, jaieratsu.
 celer, eris, ere, arin.

certe, egiaz.

ceterus, a, um, gaiñerako.
 colo, is, landu; gurtu.
 commodum, i, eskuarte; ondasun.
 complexus, us, besarte.
 conficio, is, amaitu; akitu.
 confirmo, as, are, sendotu; egiztatu.
 commoror, aris, ari, geratu.
 constituo, is, ere, erabagi.
 curo, as, are, alegindu.

D

deduco, is, ere, atara; eroan.
 diligenter, arduraz.

E

eiusmodi, alako, onelako.
 emorior, eris, i, il.
 erro, as, are, oker egon.
 exspecto, as, are, itxaron.

F

facile, errez, aisa.
 fama, ae, ospe.
 filiola, ae, alabatxu.
 fio, fis, fieri, billakatu; gertatu.
 floreo, es ere, loretu; gallendu.
 fortasse, bearbada.

G

gratia, ae, esker.

H

honestus, a, um, zintzo.
 hortor, aris, ari, aolkatu.
 hospitium, ii, abetalpen.

I

impedio, is, ire, galerazo.
 iniuria, ae, irain.
 item, orobat.

L

labrum, i, ur-ontzi.
 lego, is, ere, irakurri.
 lex, legis, lege.
 liberalis, e, atsegingarri.
 liberi, orum, seme-alabak.
 liceo, es, ere, zillegi izan.
 litterae, arum, eskutitz.

M

maeror, oris, ituna.
 matrimonium, ii, ezkontza.
 mereor, eris, eri, merezi.
 metuo, is, ere, bildurra izan.
 minus, gitxiago.
 misellus, a, um, errukarri.
 mulier, eris, emakume.

N

necessarius, a, um, bearrezko.
 neglego, is, ere, ezetsi.
 nemo, inis, iñor ez.
 nescio, is, ez jakin.

O

obtineo, es, ere, lortu.
 obviam, -bidera.
 oculus, i, begi.
 opinio, onis, uste, eritxi, aburu.
 opinor, aris, ari, uste izan.
 oppido, oso, guztiz.
 ornamentum, i, apaingarri; oore.

P

paucus, a, um, gitxi.
 peccatum, oben, akats; pekatu.
 perdo, is, ere, galdu.
 perfero, fers, ferre, eroan; ekarri.
 periculum, i, arrisku.
 perpetuo, betiere.
 plane, osoro, guztiz.
 poena, ae, zigor.
 postridie, biaramonean.
 prae, ...agaitik; ...-arren.
 praetermitto, is, ere, itxi; aztu, ixildu.
 praeterquam, ...arren.

pridie, aurregun.

procedo, is, ere, joan; aurrera egin.
 promitto, is, ere, agindu.
 propterea quod, ...-lako.

Q

quam, ...baño... (ago).
 quam primum, lenbaitlen.
 quamquam, ...arren.
 quantum, al bestean.
 quidem, ...izan ere.
 quominus, ...teko; ...tzetik.

R

recupero, as, are, atzera lortu.
 remitto, is, ere, bialdu.
 reditus, us, biurrera.
 reliquus, a, um, emparau; bakar.
 reservo, as, are, egokitu.

S

salus, utis, osasun.
 satis, naiko.
 servio, is, ire, otseindu; balio izan.
 servus, i, morroi; otsein.
 sin, bestela; osterantzean.
 sine, barik.
 spes, ei, itxaropen.
 spolio, as, are, gabetu.
 sustento, as, are, eutsi.

U

una, batera; ...agaz batera.
 unus, a, um, bakar.
 utinam, ...ko al ...!
 utrum, ...an, ...n ala...
 uxor, oris, emazte.

V

vale, valete, agur.
 valeo, es, ere, almendun izan; osasuntsu egon.
 valetudo, inis, osasun; gorputzaldi.
 victus, us, janari.
 vinco, is, ere, garaitu; geiago egin.

LEKU-NOTIÑEN

IZENAK	ORRIALDEAK
Antoni	13
Apamea	23
Api	27
Bibul	27
Brundisi	17-19-21-29
Dezi	11
Itali	29
Kesar	31
Kikero	17-21-27
Kisiko-	17
Klodi Phileter	21
Korneli	11
Kornele	11

Kraso	13
Laodikea-	23
Leni Flako	17
Makedoni-	17
Orpheo	19
Partoak	27
Peskeni	21
Phuphi	11
Piso	19
Salusti.	21
Sika	21
Sinade-	23
Tarso-	27
Terentzia	11-19-21
Tulia	17
Tuskulano	33

AGERTUTAKO IDAZTIAK:

1. Phedro'ren Alegiak I
2. Martial'en Ziri - Bertsoak I
3. Phedro'ren Alegiak II
4. Fatima'ko Ama Birjiña ta Umeak
5. Euskal Iztegi Laburra (A)
6. Esopo'ren Alegiak II
7. Agustin Deunaren Eskutitzak I
8. Gurutz - Bidea
9. Phedro'ren Alegiak III
10. Batikano II Batzar-Agiriak (Eleiza ta kristau ez diran beste erlijioak)
11. Perrault'en Ipuñak
12. Batikano II Batzar - Agiriak (Gizarte artuemonetako bideak)
13. Apuntes de Vascuence (Segundo Curso)
14. Lope de Vega - Bakar-Autuak
15. Liturji - Goratzarreak
16. Jaungoikoaren Agerpena (Batikano -Agiriak)
17. Maitale Geldua (olerkiak)
18. Lati-izkuntzaren joskera (Orixe)
19. Euskal Iztegi Laburra (B - D)
20. Kristau - Aziera (Batikano Agiriak)
21. Euskal Iztegi Laburra (E - F)
22. Basoko Loreak (olerkiak)
23. Lo ta Amets (olerkiak)
24. Apuntes de Vascuence (Primer Curso)
25. Katalunya'ko Olerkariak
26. Bidaztien Aterpea
27. Apuntes de Vascuence (Tercer Curso)
28. Euskal Iztegi Laburra (G - I)
29. Galburutan (Gallastegi'tar Kauldi)
30. Euskerazko Meza (Intxausti'tar Artur)
31. Humanae Vitae
32. Euskal Idazleak (I) Mendiburu'tar S.
33. Gabon - Abestiak (Intxausti'tar A - Gallastegi'tar K)
34. Españi'ko Olerkariak euskeraz
35. Prantzi'ko Olerkariak euskeraz
36. Españi'ko Olerkariak euskeraz II
37. Euskal Idazleak (II) Añibarro'tar A.
38. Kikero'ren eskutitzak.